

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДОКАЗУВАННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

САПАРОВА Анастасія Олександрівна - кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри теоретичних та приватноправових дисциплін Київського міжнародного університету

<https://orcid.org/0000-0001-5569-8192>

ТОМАШОВ Євгеній Євгенійович - студент 2 курсу магістратури Навчально-наукового юридичного інституту Київського міжнародного університету

DOI 10.32782/LAW.UA.2023.2.12

Застосування адміністративних стягнень має спиратися на єдині, законодавчо закріплені, чітко визначені, незмінні положення-принципи. Їх закріплення та дотримання є однією з гарантій забезпечення прав учасників юрисдикційного провадження. Законодавче закріплення основних принципів застосування адміністративних стягнень є першим і важливим кроком для закладення основи побудови взаємовідносин між громадянами, юридичними особами та відповідними органами управління на засадах поваги один до одного, та до встановлених правил поведінки. Через це майбутня реформа адміністративно-деліктного права не зможе бути успішною без належного нормативно-правового закріплення діяльності з доказування.

Ключові слова: адміністративно-деліктне право, доказування, докази, адміністративне правопорушення.

Постановка проблеми

Кодекс України про адміністративні правопорушення взагалі не передбачає такого питання як доказування. Ст. 251 КУпАП лише дає перелік матеріальних носіїв, а також їх джерел, визначає поняття доказів у справі про адміністративне правопорушення, однак процес збору доказів не вирізняється ясністю та якістю його нормативного урегулювання. Ст. 252 КУпАП стверджує, що орган (посадова особа) оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному й об'єктивному дослідженні всіх обставин

справи в їх сукупності, керуючись законом і правосвідомістю. Та перш ніж піддати оцінці докази, їх слід зібрати, а вказана процесуальна діяльність КУпАП як кодифікованим актом не лише норм адміністративно-деліктного матеріального права, а й як актом, що увібрав у себе норми адміністративно-деліктного процесуального права, не урегульовується, що є проблемою засадничого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У межах адміністративно-деліктного права питання доказування залишається малодослідженим. Хоча, на наш погляд, доказування є якщо не визначальним, то одним із головних елементів під час провадження у справі про адміністративне правопорушення, який перебуває на сторожі дотримання прав, свобод та інтересів учасників та не допускає протиправного зазіхання на них.

Мета і завдання дослідження

У світлі виявленої і сформульованої вище проблеми, метою цієї наукової розвідки є характеристика доказування в адміністративно-деліктному праві, встановлення його концептуальних рис і особливих ознак.

Виклад основного матеріалу

КУпАП передбачає, що завданнями провадження в справах про адміністративні правопорушення є своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кож-

ної справи, вирішення її в точній відповідності із законом (ст. 245 КУпАП) [3]. Разом з тим, оцінка доказів здійснюється за своїм внутрішнім переконанням суб'єкта, уповноваженого на розгляд такої справи, і ґрунтується на всебічному, повному і об'єктивному дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом і правосвідомістю. З цього можна зробити висновок, що повне та об'єктивне дослідження обставин справи охоплює собою ряд логічних, вольових, а також фізичних дій суб'єкта, уповноваженого на розгляд справи про адміністративне правопорушення.

А що таке адміністративне правопорушення? Очевидно, це юридичний факт, тобто конкретні життєві обставини, що передбачені нормами права, які зумовлюють виникнення, зміну та припинення правових відносин [2, с. 400].

В. В. Лазарев пише про те, що юридичні факти можуть встановлюватися по-різному, у тому числі за допомогою доказів [5, с. 310].

Доказування є першою обов'язковою стадією правозастосовної діяльності, незалежно від того, який орган держави здійснює правозастосування [1, с. 14].

У випадку провадження у справі про адміністративне правопорушення, а також збору доказів про юридичний факт вчинення адміністративного правопорушення ми маємо справу ні з чим іншим, як із реалізацією норм КУпАП у фактичній діяльності суб'єктів, зокрема специфічною формою реалізації норм права – правозастосуванням як державно-владною, організаційною діяльністю компетентних органів держави і посадових осіб із реалізації правових норм стосовно конкретних життєвих ситуацій шляхом винесення індивідуально-правових рішень (приписів) [2, с. 429].

Застосування права з точки зору інтелектуально-вольового змісту – це не механічна поведінка, застосування загальних правил до конкретних обставин, а складна мисленнєва діяльність щодо встановлення фактичних обставин справи, оцінки доказів, пошуку, вибору і тлумаченню норм права, формуванню рішення [5, с. 311].

Отже, доказування, як форма застосування права, є перш за все інтелектуально-

вольовою діяльністю суб'єкта щодо встановлення складу адміністративного правопорушення як юридичного факту, а також фізичну активність учасників провадження у справі про адміністративне правопорушення.

Доказування – це особливий вид логіко-практичної діяльності, де об'єктом пізнання є адміністративне правопорушення як факт правової дійсності.

«Як об'єктивна істина у цілому, так і окремі факти, обставини справи встановлюються ... лише шляхом ... процесуального доказування ..., під час якого збираються, перевіряються, оцінюються докази і на їх підставі приймаються й обґрунтовуються процесуальні рішення. Цим зумовлюється те, що доказування має найбільшу питому вагу в усій діяльності органів і осіб, які ведуть процес, осіб, яких вони залучають до цієї діяльності, а також те, що нормативне регулювання й теоретичне дослідження проблем доказування посідає чільне місце в процесуальному праві, найважливішою складовою якого є доказове право, у кінцевому підсумку в процесі, як науці, навчальній дисципліні, галузі права і практичній діяльності все зводиться до доказування і доказів», – пише про значення доказування М. М. Михеєнко [4, с. 115].

Доказування у справі про адміністративне правопорушення – це урегульована нормами адміністративно-деліктного процесуального права діяльність спеціально уповноважених органів, їх посадових осіб, а також інших учасників щодо пошуку, збору, фіксації, аналізу та узагальнення інформації про обставини події, яка кваліфікується як адміністративне правопорушення, особи правопорушника, а також інших фактів, подій та обставин, що можуть мати значення для своєчасного, всебічного, повного і об'єктивного з'ясування обставин справи, а також винуватості чи невинуватості особи, що здійснюється на засадах верховенства права, законності, забезпечення прав і свобод, недоторканності, презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини, права на захист, диспозитивності тощо.

У більшості справ про адміністративні правопорушення суб'єкт, який складає про-

токол, збирає докази, а також здійснює провадження у справі про адміністративне правопорушення, є одним і тим самим. Мабуть, жодна уповноважена особа після складання протоколу про адміністративне правопорушення не буде збирати докази того, що адміністративного правопорушення не було чи особа, відносно якої складено протокол про адміністративне правопорушення, не винувата, а тим паче, що протокол про адміністративне правопорушення складений безпідставно, а отже, незаконно. Адже в такому разі суб'єкт сам визнає той факт, що він неправомірно склав протокол про адміністративне правопорушення та намагався притягнути особу до адміністративної відповідності, як наслідок допустив правопорушення, яке може бути кваліфіковано не лише як дисциплінарне, а й як адміністративне чи навіть кримінальне.

Такий стан провадження в справах про адміністративні правопорушення має місце, коли уповноважені органи чи їх посадові особи (за виключенням суду) не мають права приймати жодних процесуальних рішень у справі про адміністративне правопорушення, за винятком рішень, передбачених у ст. 284 КУпАП [6].

До цього часу подібні пропозиції не були враховані законодавцем. Крім сказаного, вкрай необхідно у найкоротший строк внести зміни до КУпАП щодо затвердження порядку оформлення процесуальних дій під час провадження у справі про адміністративне правопорушення та під час збору доказів про адміністративне правопорушення (оскільки у відповідності до КУпАП провадження у справі про адміністративне правопорушення розпочинається після надіслання протоколу про адміністративне правопорушення до відповідного уповноваженого органу чи посадової особи).

Натомість ст. 251 КУпАП [3] вказує на те, що орган (посадова особа) оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному і об'єктивному дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом і правосвідомістю. Разом із цим норми КУпАП навіть не згадують про такі базисні засади оцінки доказів та їх джерел, як достовірність, належність,

допустимість. Як можна всебічно, повно та об'єктивно дослідити всі обставини справи, які можуть бути встановлені тільки на основі доказів, котрі збираються, фіксуються за відсутності відповідного процесуального порядку, а в подальшому можуть бути об'єктивно досліджені у всій своїй сукупності на підставі інтелектуально-вольової діяльності уповноваженого органу чи посадової особи, особливо за умови, коли саме останнім і складений протокол про адміністративне правопорушення, як один із доказів у справі про адміністративне правопорушення (фактично особа, яка має неупереджено прийняти об'єктивне та законне рішення, з самого початку виступає у ролі обвинувачувача по справі). За таких умов під сумнів, у першу чергу, ставиться допустимість таких доказів, по-друге, достовірність інформації, яка у них міститься, та, по-третє, їх належність.

Це дозволяє зробити висновок про те, що КУпАП з огляду на дотримання принципу верховенства права, дотримання прав, свобод та інтересів фізичних та юридичних осіб, в умовах сьогодення не лише недосконалий, але є анахронічним, таким, що потребує рішучих змін та прискіпливої уваги під час розробки та внесення до нього доповнень.

Висновки

З вищенаведеного можемо зробити висновок про те, що доказування є невід'ємною складовою встановлення факту адміністративного правопорушення або його відсутності, а також інших обставин, що підлягають доказуванню під час розгляду справи про адміністративне правопорушення.

Доказування – це діяльність суб'єктів процесу по збиранню (формуванню), перевірці та оцінці доказів і їх процесуальних джерел, а також по формулюванню на цій основі певних тез і наведенню аргументів для їх обґрунтування.

В умовах проведення комплексних заходів реформування усіх сфер життя, реформа адміністративно-деліктного законодавства повинна бути однією із першочергових, оскільки вона тісно пов'язана із застосуванням до осіб заходів державного

примусу, що виявляються в адміністративній відповідальності. Реалізація адміністративної відповідальності в умовах відсутності чіткої регламентації як окремих її стадій, дій, так й у цілому, неможлива. У цьому контексті доказування, як певна діяльність спеціально уповноважених органів та їх посадових осіб, повинна знайти найбільш скрупульозне врегулювання в нормах адміністративно-деліктного законодавства України.

Література

1. Додин Е. В. Доказывание и доказательства в правоприменительной деятельности органов советского государственного управления: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Киев, 1973. 40 с.

2. Кельман М. С., Мурашин О. Г., Хома Н. М. Загальна теорія держави та права: підруч. 3-тє вид., стереотип. Львів: «Новий світ-2000», 2007. 584 с.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>. (дата звернення: 01.02.2023).

4. Кримінальний процес України: підручник / М. М. Михеєнко, В. Т. Нор, В. П. Шибіко. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ: Либідь, 1999. 536 с.

SUMMARY

The enforcement of administrative penalties must be based on uniform, legally binding, clearly defined, unchanging provisions-principles. Their collection and observance is one of the guarantees of ensuring jurisdictional compliance for subjects of juridical proceeding. Legislative consolidation of the basic principles of applying administrative fines is the first and important step for laying the foundation for building relationships between citizens, legal entities and relevant management bodies on the basis of respect for each other and for the established rules of conduct.

Because of this, the future reform of administrative and delict law will not be able to be successful without proper regulatory and legal consolidation of evidence activities.

Keywords: administrative and delict law, proof, evidence, administrative offense.

5. Лазарев В. В., Липень С. В. Теория государства и права: учебник для ВУЗов. Москва: Издательство «Спарк», 1998. 448 с.

6. Самбор М. А. Рішення органів та посадових осіб під час провадження у справах про адміністративні правопорушення щодо дотримання прав, свобод та інтересів людини і громадянина. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: збірник наукових статей*. Випуск 26. 2011. С. 67–77.